

ČLOVEŠKE NI- ŽINE IMAJO VELIK VPLIV.

GANGEŽI SO DOBRO ORGANIZIRANI.

Je dokazala profesorjeva preiskava.

Chicago, Ill. — Vsako večje mesto ima svoje človeške nižine. Ljudje, ki se nahajajo v teh nižinah, so dobro organizirani v gangah, s katerimi izvajajo svoj vpliv na javno življenje. Gangeži ni izključno ameriška priklama. Take organizacije obstoje tudi v Evropi in bodo obstale, dokler ne človeška družba imela kapitalistični gospodarski sistem za podlago svojemu gospodarskemu življenju. Gangežstvo bo odpravljeno, kadar pade kapitalizem, kar bodo odpravljene s kapitalizmom vred tudi človeške nižine. Profesor Frederick M. Thrasher, ki predava socialno znanost na študentski univerzi, pravi, da je v študentskih človeških nižinah 1,313 klubov ali gang, katere je on preučeval, da spopolni svoje socialno znanje. Profesor meni, da so gangaška središča v pastu siromakov, ki se razteza okoli notranjega trga mesta. Ta pas se deli v tri dele: North Side Jungles (Divjina na severni strani), West Side Wilderness (Divjina na zapadni strani) in South Side Badlands (Slaba pokrajina na južni strani).

Ko je preiskoval te človeške nižine, je pronašel, da so gangeži organizirani v različnih gangah in klubih, ki imajo tajna znamenja in medsebojno spoznanje. Poznajo se po gangi, ki se imenuje "Rollers of Dinos". Ti gangeži opazujejo pijanec. En gangež davi pijanec za vrat, drugi gangež pa hitro preide njene župe. Tu je ganga, ki se imenuje "Risky Night Riders". V tej gangi so večinoma mladeniči in mladenke, ki so proš od doma in preživajo po prehranjevališčih in še niso dosegli 21 leta. Njih cilj je prepovedano zdravljanje medsebojnih stikov in prijateljstev. Nato je "Ganga Shags". Enajst do dvanajst mladeničev.

(Dalje na 3. strani.)

Konvencija Ameriške delavske federacije.

Poročilo gl. izvrševalnega odbora.

El Paso, Tex., 17. nov. — (Fed. Press.) — Danes ob desetih predpoldne je bila formalno odprta 44. vsakoletna konvencija Ameriške delavske federacije. Običajni pozdravni govori Gompersa in drugih voditeljev ter gostov so končali prvo sejo. Eksekutiva federacije je predložila delegatom obširno poročilo, v katerem pravi med drugim, da je organizirano delavstvo Ameriške uspešno zlomilo ofenzivno delodajalcev za odprto delavnico. Eksekutiva poziva na agitacijo za ratifikacijo ustavnega amandmanta za omejitve otroškega dela in emigracije sodišč ter meddržavne trgovinske komisije, ki potega v spore med delavci in delodajalci. Konkurenca med kaznenci in svobodnimi delavci je ostro obojena; kaznenci naj izdelujejo blago le za državo, ne pa za javne trge. Eksekutiva poroča, da članstvo federacije še vedno narašča. V letu 1923 je bilo 2,925,000 članov, letos jih je približno 2,800,000 do 2,900,000. Število delavskih bank je naraslo na 23. Odbor varni unije, naj bodo previdne pri ustanavljanju bank. Eksekutiva pravi dalje, da ustanovitev velike zavarovalniške družbe bi bilo priporočljivo in potrebno, sicer federacija prepušča ta korak posameznim unijam. Konvencija bo trajala okrog 30 dni. Na drugi strani ameriško-mehiške meje, katero tvori Velika reka (Rio Grande), v Juarezu, je imela Mehška delavska federacija svojo konferenco na teden. Udeleženci bodo sestanki ameriških in mehiških delavskih voditeljev.

Prègled dnevnih dogodkov.

Amerika.

Letna konvencija Ameriške delavske federacije odprta v El Pasu. Kriminalna komisija v Chicagu za pobijanje zločinov zopet zbiruje; 400 osumljenecv aretiranih jez nedeljo. Velik požar v New Jersey Cityju; dva milijona dolarjev škode. Smrtne avtomobilске nezgode se množe; zopet eden rojak ubit v Chicagu.

Po svetu.

Jugoslavija poslala Grèiji protestno noto radi izganjanja Srbov iz grške Macedonije. Bojkotirana italijanska zbornica odobrila Mussolinijev program zunanje politike. Fašisti inštalirali sovjetskega poslanika v Rimu. Centralne kitajske province so se uprle novemu režimu v Pekingu. Velike republišanske demonstracije v Nemèiji. Stavka sladkornih delavcev na Kubi.

Smrtna kosa na cestah kosi neprestano.

Zopet en Slovenec med žrtvami avtomobilске pobešenosti; rojakinja težko ranjena.

Chicago, Ill. — V nedeljo 16. novembra je bilo zopet sedem oseb ubitih in 18 ranjenih na cestah v Chicagu in okolici. Vsi so žrtve avtomobilskih kolizij, ki so že prava epidemija. Število žrtv je s tem dnevom naraslo na 603 od 1. jan. 1924.

Med žrtvami, katere je avtomobil pokosil v nedeljo, je tudi dobro znani rojak Frank J. Mravlja, ki je stanoval na 1840 W. 22nd Place. Njegov avtomobil, katerega je gonil, je treščil ob vlak Chicago, Milwaukee & St. Paul železnice v Wilsonu, štiri milje zapadno od Waukegana. Nesreča se je zgodila že proti večeru. Z Mravljo vred sta se vozila tudi Frank Kobal in mrs. Frances Cvenk, oba z 22. ceste, št. 1901. Mrs. Cvenk je tako težko ranjena, da najbrž umrje. Kobal je k sreči tiel telesni poškodb.

Frank J. Mravlja je bil star 37 let. Bival je dolgo vrsto let v Chicagu. Svoječasno — pred 17 leti — je bil član socialističnega kluba in društva Narodni vitezi št. 37 S. N. P. J., katerega je zastopal kot delegat na tretji redni konvenciji v La Salle leta 1907. Pozneje je pustil nako jedoto in živel ter deloval je le v cerkvenih krogih. Bil je zelo aktiven pri društvu "Daniel", ki je prejšnja leta prirejalo igre v Narodni dvorani. Mravlja je bil igrovodja in skoraj v vsaki igri je nastopil v glavni vlogi. Reči se mora, da je bil zelo delaven v svojih krogih. Nekaj let je imel malo prodajalnice s sladlèicami in razno drobnjarijo, zadnje čase je pa vodil podjetje za steklenice (A. B. Glass Co., 2537 So. Western ave.), kateremu je bil blagajnik. Zaposlil je vdovo in dva otroka, dvojčka, stara 11 let.

MEDVED JE PODIVJAL.

Krotilec najbrž podleže poškodbam.

Atlanta, Ga. — Zamorec John Moss je nastopal s svojim medvedom po vodvilih, ki je slisal na ime Bruin. V nedeljo je nastopil v tukanjnjem vodvilu. Medved je bil slabe volje in je rečal. Naenkrat je vprico gledalcev napadel svojega krotilec in ga hudo razmesaril, preden se je policaja posrečilo ustreliti zver, ki bi bila prav zanesljivo raztrgala svojo žrtve na kose.

Zaglal paša je odstopil in potem se je premislil.

Kairo, Egipt, 17. nov. — Zaglal paša, egiptovski ministrski predsednik, je v soboto podal ostavko, vrnaj se je pa premislil in prejel ostavko. Zaglal se je nekaj ur s ostalimi ministri.

VODOVODNE N- PRAVE POVZRO- ČILE NEMIRE.

FARMARJI TRPE NA POMANJKANJU VODE.

Vodo iz nabirališča so izpustili s silo.

Los Angeles, Cal. — Okrog šestdeset obojroženih farmarjev se je navalilo na vodni nabirališnik, ki daje vodo mestu Los Angeles. Bilo je zgudaj zjutraj in kmalu so premagali paznika in njegove pomočnike. Nato so odprli velike duri štiri milje severno od Lone Pina. Nabirališnik je bil poln vode in v sekundi je tekla s hitrioc 2,102 galoni vode v reko Owens, farmarska četa je pa narasla na sto mož in je kljubovala šerifu.

Farmarji so izjavili, da bodo izpuščali vodo, ki predstavlja deset tisoč dolarjev vrednosti na dan, dokler ne bo mestni odbor se z njimi pogodil zaradi škodo, ki jo trpe.

Serif se je z njimi pogajal, da zapro zopet duri. Toda njegove besede so bile zastoj. Nato se je podal v Independence, da brzojvi guvernirju za vojaško pomoč.

To je bila zadnja potena prebivalcev v dolini reke Owens, ki so se preje poslužili raznih legalnih in nelegalnih sredstev, da dobe odškodnino, ker dobe njih farme premalo vode, ki se namakajo umetno. Najprvo so prosjali okrog raznih oblasti, nato so jездili ponoči okoli in grozili. Zatem so se poslužili dinamita in nazadnje so odprli duri velikega nabirališnika in izpustili vodo. Odkar je bil zgrajen 285 milj dolgi vodovod, so farmarji nasprotovali projekt. Farmarji izjavljajo, da je mesto oplenilo farmarje za vodo, s katero so umetno namakali svoja zemljišča. Do nemirov in spopadov je prišlo večkrat.

Mestni inženir Van Norman izjavlja, da je izguba za mesto velika, ampak nevarnosti ni za mesto, da nastane pomanjkanje vode, ker je v dolini nabirališnikih za devetdeset dni vode.

Dne 21. maja so farmarji z dinamitom razstrelili vodovod petdeset milj niže, kjer je večina farmarjev prizadetih.

Centralna Kitajaka se upira novemu režimu.

Osem provinc je razglasilo neodvisnost od Pekinga, ko je Vupejfu dospel v Nanking.

Šangaj, 17. nov. — Kitajska civilna vojna grozi iznova izbruhniti v centralni Kitajski. Vojaški guvernirji provinc ob reki Jangtse so pravkar objavili izjavo neodvisnosti od Pekinga. Izjava se glasi, da centralna vlada v Pekingu ne funkcijonira in dokler se ne ustanovi stalna vlada, ne priznavajo dotične province predsedniških mandatov niti novih oblastnikov. Guvernirji, ki so podpisali izjavo, so ignorirali imenovanja v Pekingu in imenovali svoje oblastnike. Posledica tega je, da so zdaj v centralnih provincah dvojni uradniki, ki tekmujejo za priznanje pri tujezemskih konzulih. Rebelne province so: Kiangsu, Hupeh, Čekiang, Šensi, Fukien, Kiangsi, Anvej in Honan. Istočasno se poroča, da je general Vupejfu, premagani šihljanski diktator, dospel v Nanking. Seboj je pripeljal 4000 mož, ki so mu ostali od armade 200,000 vojakov, katere je bila razbita na meji Mandžurije. Vupejfu je takoj stopil v stike z generalom Čsijsiehuanom, poveljnikom kiangsujskih čet.

PRVI SNEG V CHICAGU.

Prvi letošnji sneg je vèeraj pobilil strehe in vrtove v Chicagu.

VRHNE.

Chicago in okolica: V sredo jame. Zapadni vetrovi. Solnce izide ob 4.45, zide ob 4.25.

Kampanja republišanskil sil v Nemèiji.

Štiri milijone glav mladine je demonstriralo za ohranitev republike. Monarhisti so imanevtriani.

Berlin, 17. nov. — Nemška mladina, organizirana v republišanski organizaciji "Reichsbanner", je vèeraj demonstrirala proti monarhistom v vseh večjih mestih Nemèije. Bila je otvoritev volilne kampanje republišanskih strank. Več ko štiri milijone mladeničev je korakalo v pohodih v Berlinu, Hallu, Hamburgu, Casselu, Hanoverju in drugje. Samo v Braunsehweigu, kjer je dom bivšega kajsersja, je demonstriralo 20,000 mladih republišanov. Nacionalisti so škripali z zobmi, toda protidemonstracije se niso upali delati. Republišanska organizacija je stara šest mesecev. Prej so monarhisti organizirali mladeniče v svojih tajnih društvih in nevarnost je bila, da pritegnejo mlade ljudi na svojo stran. Nemci radi paradirajo v kakršnikoli uniformi. Vlada je to pravočasno izrabila in ustanovila "Reichsbanner", organizacijo republišanske mladine. Člani nosijo sive kjukele, črne kape in republišanski znak. V šestih mesecih je organizacija narasla na štiri milijone članov, dočim monarhisti nimajo več ko tri milijone članov v svojih tajnih organizacijah. Na tisoče in tisoče mladih fantov, ki so jih monarhisti svabili v svoje vrste, je prestopilo v republišanski tabore. Člani ne nosijo orožja, toda v slušaju monarhističnega puša je ta organizacija pripravljena prijeti za orožje.

Mussolini dobil zaupnico od fašistov.

Zbornica, katere je opozicija bojkotirala, je odobrila diktatorjev program. — Napad na sovjetskega poslanika v Rimu.

Rim, 17. nov. — Program zunanje politike Mussolinijeve vlade je bil v soboto odobren v zbornici s 315 proti 6 glasovom. To se je vedelo že v naprej, kajti za zbornico sede sami fašisti. Sestorica, ki je glasovala proti, vključuje bivšega ministrskega predsednika Giolittija in njegove pristale. Navidez je Mussolini še na konju, toda kriza v Italiji nikakor še ni končana. Mussolini stoji med dvema ognjema. Nevarnost, ki mu preti, ne prihaja toliko od opozicije kolikor od ekstremnega krila njegove lastne stranke. Ako skuša potlačiti fašistovske ekstremiste, riskira razkol med fašisti; če pa pusti ekstremistom proste roke, tedaj se vai boljši elementi dvignejo proti njemu. Rim, 17. nov. — Skupina fašistov je vèeraj napadla sovjetskega poslanika Jurenjeva, ko se je peljal v avtomobilu proti palači zunanjega ministrstva, kjer je imel konferenco s Mussolinijem. Fašisti so ustavili avtomobil in iztrgali majhno rdečo zastavo, ki je bila na čelu avtomobila. Zastavo so vrgli v blato in je potepal. Policija je hitro aretirala napadalec. Pozneje je Mussolini izrekel poslaniku oblaovanje. To je bil že tretji fašistovski napad na sovjetskega poslanika v Rimu.

"Tiger" tudi taj postv na dvo-boj.

Pariz, 17. nov. — Stari Clemenceau tudi taj, da je pozival Lloydja Georga na dvo boj za časa mirovne konference v Parizu, kakor piše Wickham Steed v svoji knjigi. Clemenceau pravi, da so se člani konference večkrat prepirali, ampak tako daleč ni nikdar prišlo, da bi se pozivali na dvo boj.

Francoski komunisti zahtevajo višje plače za vojske.

Pariz, 17. nov. — Komunistični poslanci predlagajo v parlamentu, da se vojakom poviša dnevna plača na 50 frank. Zdaj imajo 45 centimov.

IN ZOPET ZBORUJE KRIMINALNA KOMISIJA.

PODAJA TUDI NASVETE.

Ali bodo kaj zalegli?

Chicago, Ill. — Ko so pokopavali O'Baniona, niso človeške nižine le demonstrativno in s takim pompom, kakor da pokopujejo kronanega vladarja, temveč tudi tako izvalno, kakor da bi hoteli reči, da se ne bojimo vašega aparata za javno varnost, kajti človeške nižine imajo svojo moralo in svoj zakonik.

Tak nastop je bil direktno izivanje vsega delovnega ljudstva, obenem je pa tudi ljudstvo odprlo oči, da je nekaj narobe, ker človeške nižine brez strahu nastopajo javno in izvalno. Ljudstvo je ta pojav bridko kritiziralo in sila se je marsikatera ostrabeseda proti čuvarjem reda in mira.

Taka ljudska obsodba sedanjih razmer ni ostala brez učinka na one, ki pravijo, da so pokleani, da snizajo število zločinov.

Velebizniški časniki odprto priznajo, da bo čikaška kriminalna komisija oddržala izredno zborovanje, da preide razmere, katerih višek tvori umor Dean O'Baniona. To žasopaje ve tudi že povedati, kaj se bo zgodilo, da se omeji število zločinov in sicer:

Prvič. Zborovanje podkomiteja čikaške kriminalne komisije, ki se vrši kot predzborovanje protikriminalne konference, katere se udeležijo razni javni uradniki in vodilni poslovni ljudje.

Drugič. Vodilni demokratje, pripadajoči k mestni administraciji, konference v French Lick Springu, ako ni pametno, da nadomesti policijskega načelnika Collinsa civilna oseba.

Tretjič. Gonje s aretacijami proti sumljivim osebam. S takimi progami mislijo povzročiti strah med zločinci.

Delovno ljudstvo pričakuje od te aktivnosti toliko uspeha, kot od vseh prejanih. To se pravi nič! Taki poskusi so bili že podvzeti mogoče stokrat, uspeha pa niso prinesli. Število zločinov se ni snizalo, ampak povišalo.

Civilni načelnik policije ne bo izvršil žudežev, kot jih sedanj ne more, dokler bodo profesionalni političarji iz človeških nižin služili mnogim kot arestvo, da pridejo do javne politične službe. Politiki je treba najprvo v politiki in šele nato je upati, da se število zločinov snizuje mesto zvišuje.

BANDITJE SO OROPALI GOSTE.

Obcestne krème niso varna shajališča.

St. Louis, Mo. — Šest in sedemdeset mož in žensk je bilo povabljenih na ples v obcestno krém v Lake Viewu blizu Mitchella, Ill. Ko se je družba najboljših zabavala, je vstopilo osmest obojroženih banditov, ki so zastrakili krém do ranega jutra.

Banditje so svojega človeka postavili za vratarja. Komaj so gostje vstopili iz avtomobila, jih je sprejel šedno oblečen človek, ki jim je pokazal, kam naj zapeljejo avtomobil. Tam so nanje čakali banditje, ki so gostom pobrali vse vrednosti, ki so jih imeli pri sebi. Od tukaj so roparji peljali goste v obcestno krém, kjer so vsi zastrakili do ranega jutra.

Večina gostov je prišla iz Edwardsville, Alta, Granite Cityja, Mitchella in drugih bližnjih mest.

Ob štirih zjutraj so banditje zapustili prostor. Odpeljali so se v avtomobilih in s sabo so vzeli en avto, pustili so pa svojega, ki je bil pohabljen.

Napadalec japonskega regenta obojen.

Tokijo, 17. nov. — Haisuko Namba, ki je pred nekaj meseci sklenil ubiti japonskega regenta in kronprince Hirohita, je bil v soboto obojen v ječi. Namba je umrl strelno kakor se je vedel v eni izmed ječ, ki je bil aretiran.

Napetost med Jugoslavijo in Grèijo.

Patičeva vlada protestira proti izganjanju Srbov iz grške Macedonije.

Dunaj, 17. nov. — (Poroča A. Re-Decker.) — Jugoslavanska vlada je poslala Grèiji noto, v kateri protestira proti raznarodovanju Srbov v grški Macedoniji. Jugoslavija grozi, da pretrga stike s Grèiko, če se bo to početje nadaljevalo.

Incidenti, radi katerih Jugoslavija protestira, so se izvršili v Vodeni in drugih krajih v okolici Soluna. Grške oblasti izganjajo Srbe iz njihovih vasi in dajejo njihove domove in zemljo novodošlim grškim imigrantom iz Anatolije, ki so zamenjani za Turke v zapadni Traciji. Srbi morajo oditi praznih rok. Isto delajo Grki tudi s Turki in Bolgari.

Na Španekom še razsajala kriza.

FINANČNI POLOŽAJ SE JE MALO IZBOLJŠAL.

Ampak tekstilna in jeklarska industrija še dremljeja.

Washington, D. C. — Trgovski department poroča, da je prejel poročilo od pomožnega obrtnega komisarja Burka v Madridu, da se finance na Španekom obračajo na boljše. Vlada poslala dokazuje, da se zopet vrača zaupanje (f) v stabilnost vlade. Zgodaj v tem mesecu je bilo poslano za 1,275,000,000 kmalu podpisano, ki nasi po pet od sto.

V tekstilni industriji v Barceloni je pri varem. Brezposelnost se množi in upanje tovarnarjev je le v snižanju bombalnih cen in če se odpravi splošni skeptizem.

Jeklarska industrija ima zelo malo naročil. Jeklarski podjetniki upajo, da se obrne na bolje in da pridejo naročila na tračnice, ker so bile podeljene konecije za gradnjo železnice in drugih projektov.

Poljedelske razmere so ugodne. Cena moki pada in mlini imajo velike zaloge pšenice. Železniška transportacija v notranjem delu dežele je slaba, ki povzroča, da so cene v različnih krajih različne. Cene so visoke v Aragonu, kjer je bila žetev zelo slaba. Orehov so pridelali dosti v Tarragoni in so tvorili glavni izvozniki produkt v oktobru iz Španije v Združene države. Oljkinsga olja levoziro manj kot lani. Pa tudi izvoz žvepljenega oljkinsga olja za izdelovanje mila je zelo nizek. Ameriški uvozniki na debelo niso letos zainteresirani v španskem žvepljenem oljkinem olju.

Ameriških avtomobilov se precej prodaja po deželi, v mestih so pa kupci slabe. Američani prodajo malo šin iz gumija za avtomobile, ker jim delajo konkurenco francoski tovarnarji. Američani prodajo precej lesa. Na španskih in portugalskih trgih se je položaj za prodajo senal in rudniških strojev malo izboljšal, ampak prišla je konkurenca iz Nemèije. Cene nemškemu orodju in produktom so malo poskočile in nenaški produkti so prav malo na boljšem kot ameriški. Ameriški trgovci ne mislijo sedaj na razširjenje svoje trgovine v Španiji.

Kdor pazno čita poročila med vrsticami, tedaj lahko razume, da Španija trpi pod železno peto kapitalizma, ki v vsaki deželi od časa do časa ustvari kaos v gospodarstvu. Da je kaos v Španiji, pa pričajo nemiri, katere španski diktatorji prikrivajo zunanjemu svetu.

ZAGOVORNIK VOLSTEADTOVE POSTAVE SPOZNAN KRIVIM.

Nebraska City, Neb. — Ben Allen, velik zagovornik prohibicije in bivši mestni svetovalec, je bil spoznan krivim, da je napravil obojen bezgovec. Poročniki so se posvetovali sedem ur, preden so izrekli svoj pravorek.

Allen bo vložil priziv na najvišje sodišče, ker se je razsodba namram kongresnem billu glasil vprej nasprotno.

PROSVETA
GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE
LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE
Cena oglaševanja po dogovoru. Rokopisi se ne vračajo.
Naročnina: Zedinjena država (Ivan Chicago) \$5.00 na leto, \$2.50 za pol leta in \$1.25 na tri mesece; Chicago \$6.50 na leto, \$3.25 za pol leta, \$1.63 na tri mesece, in na inostranstvo \$8.00.
Naslov na vso, kar ima stika s listom:
"PROSVETA"
2657-59 So. Loveland Avenue, Chicago, Illinois.
"THE ENLIGHTENMENT"
Organ of the Slovene National Benefit Society.
Owned by the Slovene National Benefit Society.
Advertising rates on agreement.
Subscription: United States (except Chicago) and Canada \$5 per year; Chicago \$6.50, and foreign countries \$8.00 per year.
"MEMBER OF THE PROGRESSIVE PRESS"

Datum v oglasu n. pr. (Oct. 31-34) poleg valnega imena na naslovu pomeni da vam je s tem davcem potekla naročnina. Poberite jo pravočasno, da se vam ne ustavi list.

TEKSTILNI DELAVCI ŽE ŽANJEJO PLAČILO.

Volilna kampanja je končana in zima z vsemi s svojimi grozotami za slabo plačane in brezposelne delavce je pred durmi. Visoko se je glasila pesem v kapitalističnih dnevnikih in iz ust podpornikov stare garde na volilnih shodih o dobrih časih, ki pridejo, ako bo izvoljen predsednikom kandidat republikanske stranke. Coolidge, kandidat republikanske stranke je bil izvoljen in dobri časi so se pokazali takoj štiri dni po končanih volitvah v zelo čudni in žarki luči.

Amoskeag Manufacturing kompanija je naznanila v soboto dne 8. novembra, da 10-odstotno znižanje mezde za štirinajst tisoč tekstilnih delavcev stopi takoj v veljavo.

Ali ni to značilno! Kako hitro so prišli dobri časi! In tekstilni delavci spadajo med najslabeje plačane delavce v Ameriki. To so največji reveži, ki ne zaslužijo toliko, kadar delajo s polno paro, da pošteno preživijo sebe in svoje družine. Ampak tekstilni delavci ne delajo stalno. Njih tepe industrijska kriza že skozi osemnajst mesecev. V tem času so bili doma, ali so pa delali le po nekaj ur ali dni v tednu.

Ko se je približal volilni dan, so bili že popolnoma izčrpani in izstradani, tako da niso imeli nobene volje.

Amoskeag Manufacturing kompanija spada med tista kapitalistična podjetja, ki se bahajo, da po očetovsko skrbijo za svoje delavce. Njeni delavci so "organizirani", ampak organizirani so v kompanijski uniji. Kompanija je najprvo zastokala, da je imela izgubo lani, nato je "pojamrjala", da so davki previsoki in da jih ne more plačevati, nakar je s pomočjo svojega orodja — kompanijske unije — stopila pred svoje delavce in rekla, da mora znižati mezdo za dvajset odstotkov, ker je tako ubožna kot beračica.

Izkaz o dohodninskih davkih pa pripoveduje, da kompanija ni imela izgube, ampak da je napravila nekaj milijonov dolarjev čistega dobička.

Taka je nenasitna poželjivost posredujočega razreda po vedno večjem dobičku.

Ampak to še ni cela povest o tej kompaniji, ki tako po očetovsko skrbi za svoje delavce, da bodo delavci kmalu molili: "O, gospod, reši nas take očetovske oskrbe, ob kateri umiramo počasi vsled stradanja!"

V New Hampshiru dela pet tisoč delavcev samo po štiri dni v tednu. Tudi na te delavce se razteza znižanje mezde za deset odstotkov. Ti delavci so že zdaj obupali zaradi skrajno nizkega zaslužka. Zdaj jih je pa zadelo še znižanje mezde, ko je treba kupiti premog za zimo in tople obleke deci. Ali ni tako življenje delavcev križev pot modernih mezdni sužnjem na Golgoti?

In podporniki stare garde so peli visoko pesem o dobrih časih, ako bo izvoljen njen kandidat! Ali ni to direktno norčevanje iz delavcev, katerih sadovi dela ustvarjajo dobre čase njih gospodarjem?

Ako bi teh štirinajst tisoč delavcev prejelo deset-odstotno povišanje mezde, kar bi bila kaplja vode na razbeljen kamen, to bi kapitalistično časopisje od Atlantika do Pacifika, od kanadske pa doli do mehiške meje kričalo: "Glejte, prosperiteta je tukaj. Saj smo vam pravili, volite kandidata, ki so ga izbrali dalekovidni in konservativni možje, in imeli boste dobre čase."

Tako pa kapitalistično časopisje molči in ne črha besedice, da se je štirinajst tisoč siromakom znižala mezda za deset odstotkov, da bo kompanija, kateri grozila bogastvo, imela še več milijonov profita, kot ga je imela lani.

Tudi delavci so nekaj krivi, da se tako ravna z njimi. Zakaj so pa verjeli tistim, ki so oznanjevali in ki se preživljajo od sadov njih dela, da nastane raj na zemlji, ako volijo njih kandidata?

Delavci si naj zapomnijo, da mesar še nikdar ni imel usmiljenja z ovco, ko jo je gnal v mesnico, četudi jo je lepo božal in ji govoril lepe besede, pa se jim bo lahko odkrižati in otrestiti vpliva kapitalističnih dobrih delov ob času volitev.

JAVNA GOVORNICA.

Glasovi članov S. N. P. J. in čitateljev Prosveta.

Great Falls, Mont. — Pri nas se je začela zima. Kar nas je starih, se dosti ne brigamo, ker vemo in poznamo montanski sever. Novinci se je pa bojijo in vedno vprašujejo, koliko časa bo zima. Ko sem nekemu rekel, da smo imeli 28 pod ničlo in na Highwoodu že 50 ter na Havru 60, se je revež ostražil, da sem ga moral tolažiti, naj se ne boji, ker se bo že privadil. Saj se je tudi Kočevar privadil na toploto v peku.

Volitve so slabo izpadle. Delavska stranka je malo dobila, ampak nekako vendar rinemo naprej in to ni slabo znamenje. Andy Gump ga je dobro markiral na 4. novembra. Ko je prišel med vrata v sobo, kjer so šteli glasove, je rekel, da šele zdaj ve, kako se človek počuti, ko je uradna in vzvišena oseba kakor prezident. Pristopil je k mizi, kjer so šteli in zahteval glasovnic. Razjell se je, ko je ugledal, da ni njegovega imena med kandidati za predsednika in jih vprašal, kakaj ni njega med njimi, ker on se čuti, da je 100 percent za "pipi". Ugovarjali mu niso, samo dva sta ga prijela in ga vrgla ven, med ruvanjem pa je še dobil podpluto oko. Revež se je pobiral, ko je vae brenčalo okoli njega, najbolj pa še v njegovi glavi. Domov prišel je izjavil, da mu je zelo hudo, ker je narod izgubil dobrega moža za prezidenta. Tudi za ženo mu je bilo hudo, ki je bila že vaa pripravljena, da se preseli v Belo hišo. Dobival je dosti pisem pred 4. novembrom, pa je rekel, da jih ne pogleda prej kot po volitvah, da bo narod imel več spoštovanja do njega. Pa se na lastne oči prepričal, da njegovega imena ni med kandidati. Pošljali so mu same račune. Njegov "manager" mu je pisal, da mu je zagotovljen "good and soft job" v Belo hišo in da se je prepričal, da je narod za njega zato, ker je tudi on sto-percentno za narod. Priložen je bil račun za \$50,000 s opazko, da je samo malo računal, zato da ga pa Gump ne sme pozabiti, ko bo šel v White House.

Andy Gump se je razjell, da ga še "manager" goljufa, vaa pisma je razstrgal in razmetal, rogovilil je po hiši, da nikomur ne plaša, zato ker ga niso izvolili. Šel je na urad, da se prepriča, kdo zmaguje. Kulil je imel 100, Davis 85, La Follette pa 50 in Andy Gump je sočutno izjavil, da mu je hudo za ljudstvo; če bo Davis izvoljen, bo Amerika šla, če bo Coolidge, pa bo Amerika v nevarnosti. V zmedu in žalosti je pilhal domov.

"Uboga moja žena," je stokal, ko je prišel domov. "Vae je izgubljeno. Ko sem bil zadnjič v Washington, sem že načrto naredil, kako ti dam preurediti sobe, sedaj pa je vse končano, ker so pozabili moje ime dati na glasovnico. Vem, da bi bil dobil 500 elektoralnih glasov, mogoče pa tudi vseh 560, ker sem 100% za narod."

Druga dne je šel Andy na sprehod po mestu, da se nabere svežega zraka in bo lažje pozabil večerajšnji dan. Oko mu je bilo še črno in oteklo, ampak bolečin ni čutil, ker ni mogel pozabiti Bele hiše. Ustavil se je, ko je šel mimo Harry Simmons, eden poglavitnih agitatorjev za Andy Gumpa, prezidenta.

Rekel je Gump pri sebi: "Stavim, da bo zapravl pol ure, me bo klical za poštenjaka in tožil, kako mu je bilo hudo, da nisem jaz izvoljen." Ampak oni je šel kar mimo, kar Andyju tudi ni bilo prav, češ, ko bi bil jaz izvoljen, pa bi si ne potiskal klobuka na oči, pritekel bi k meni, obesil se mi za suknjo in pripenjal bi mi evetlice na ovratnik, samo hlinil bi se okoli mene. Taki so, če bi bil jaz dobil, bi bili okoli mene kot pohlevni paški, drugače pa so kakor gozdni volkovi, ki bi me požrli.

Tako se uči nesrečnež. Ampak od zdaj naprej imam samo enega prijatelja in njegovo ime je Andy Gump. — **Porokevalec.**

Zenaki uradniki.

"Sosea, ali vaša Pepca ne hodi več v banko?"
"Hvala Bogu, nič več. Dobila je 'ilimentacijo' in sedaj val živimo od tega."

Najboljše sredstvo.

— Ali imate še vedno toliko miš v hiši?
"O ne! Odkar ima moj mož vaak dan mačka, so vse miši pobegnile."

S polja vede.

Vrteča se zemlja kot ura.

(Po Garrettu P. Servissu.)

Neki dopisovalec je vprašal za informacije radi različnih načinov merjenja časa, kako so to ljudje iznajdljivi. To zanima vsakega, ker merilo za čas ni samo dragocena naša posest, temveč tudi na njem v veliki meri sloni civilizacija.

Največja, najstarejša in najboljša ura je vrteča se zemlja sama, ki povzroča, da se nebo zdi kakor bi se vrtelo okoli nas. Če bi stala zemlja mirno na svojem mestu, bi ne imeli jasnega pojma o času, kakor ga imamo sedaj. Ampak človek mora biti astronom z instrumenti, da lahko razbere, koliko je ura.

Prvo časovno merilo, ki so ga imeli ljudje, je bila dolžina dneva med solničnim vzhodom in zahtonom. Ampak ko so hoteli razdeliti ga v dvanajst krajših dob, so našli dve zapreki: prvo, ako hočejo imeti vedno enako število ur čez dan, jih morajo podaljšati poleti in skrajšati ure pozimi in drugič, ako so hoteli imeti ure vedno enako dolge, so jih morali več naštetih poleti kot pozimi. Mogoče so razdelili celo dobo dneva in noči v ure s enako dolžino, katero število se ni nikdar menjalo, ampak prvi ljudje niso bili astronomi in niso imeli pojma o natančnem opazovanju zvezd. Dnevne ure so bile zanje vae.

Da so torej lahko dosegli merilo, so se morali poslužiti iznajditeljskega razuma in si izdelati neke vrste ura. Najzgodnejši način merila je bil torej vodna ura. Imeli so napravljen čoln, ki so ga napolnili s vodo. Pri spodaj izvrtni luknji se je iztekala voda. V čolnu so bile zaznamovane zareze in po njih ter iztekli vodi so dognali, koliko je ura.

Ampak tudi pri tej uri so se takoj pojavile težkoče in nerednosti. Če je bilo več vode v čolnu, je hitreje iztekala, ker je bil večji pritisk kot takrat, ko je bilo malo več vode v "uri". Da so se temu izognili, so morali ali zareze pazno izdelati in upoštevati različno izstakanja ali pa posodo napraviti na ta način, da je spodaj bila koničasta in voda ni mogla imeti večjega pritiska, ko je bila posoda polna.

V starih dobah so se po tem tudi ravnali in skrbno znali izdelati vodno uro ali klepsidro. Izdelali so jo na različne oblike. Posluševali so se mesto vode tudi peska.

Alfred Veliki je iznašel svečno uro. Imel je svoje sveče proporcionalno tako izdelane, da so zgorale za tri palce na uro.

Filozof Platon je iznašel uro, ki je zapiskala vsakokrat, ko je potekel čas ene ure, tako da je vedel, koliko je ura tudi ponoči.

Haroun al Rakid je poslal Karlu Velikemu za darilo klepsidro, v kateri je kapajoča voda odpirala vrata na koncu vsake ure in je povzročila, da je padlo toliko kroglic na bakreni bobenček, kolikor je preteklo ur tistega dne. Merilo je tudi imelo napravo, da se je opoldan kakor o polnoči pojavilo po dvanajst minijturnih jezdecov, ki so se nato sopet izgubili.

Za klepsidro je prišla ura s uteži, ki so bili na verigah obešeni okoli koles, katera so se vrtela radi naloženih uteži. Šele po tej iznajdbi, katera pa ne vedo zgodovinarji, komu pripisovati, je bilo mogoče meriti tako male časovne dobe kakor sekunde in minute. Znano je, da so pričeli v Evropi uporabljati take ure v štirinajstem stoletju, a nekateri zgodovinarji so mnenja, da je bila uporabljana že nekaj stoletij pred tem.

S prihodom ure na uteži je bilo mogoče lotiti se še podrobnejšega iznajdenja. Tako je na primer neka prav stara ura v Straasburgu na Nemškem v stolpu stolne cerkve, ki je visoka kakor sosedne hiše. Vso ogromno ogrodje ure je izdelano s avtomatičnimi postavami, ki korakajo v procesiji in med potekanjem časa narejajo mnogo čudnih znamenj. Tudi gibanje solnce, lune in planetov je predstavljeno na tej čudni uri.

Prihodnji korak k spopolnjenju ure je bila iznajdba nihala, ki je povzročilo gibanje. Galileo je odkril zakon nihala in doležil se za eksperiment nihala, ki se bo vso sekunde na nasprotno stran. Prvič so nihalo rabili pri uri četa 1636.

Iznajdba zmeti, ki naj goni kolesa ure, je bila tudi že v štirinajstem stoletju, ki je vodila k izdelanju žepne ure. Staro mesto Nueremberg je bilo prvo ind-

strijako središče za izdelovanje ur. Prve ure so imenovali "nuremberška jajca", ker so tudi po obliki izgledale kakor jajca.

očnost prvih ur se prav znamenito pokazuje po neki anekdoti Karla Petega, ko se je odpovedal kraljevanju in šel v samostan. Imel je precejšnjo število ur najboljših izdelkov in porabil je cele ure časa, da bi jih pripravil, da bi vae enako teklo ter bi nekatere ne zaostajale za prehitrimi. Nekoč je vkleknil: "Kak bedak sem bil, ko sem zapravlil toliko krvi in zaklada v poskusu, da bi ljudje imeli enako, ko še teh malo ur ne morem pripraviti, da bi teklo enako."

Treba je bilo vse vede devetnajstega in še kolikor je dvajsetega stoletja, da so producirali ure in časomere današnjega dne, ampak še so tako različne ure, da bi bile kmalu brez koristi, če bi jih stalno ne uravnavali po astronomskih opazovanjih.

Človek je prišel nazaj do točke ko je prišel z merjenjem časa. Vrteča se zemlja je njegov edini standard in ves urarski sistem na zemlji je samo na podlagi neumorne opazovanja zvezdoglevod, ki zasledujejo čas zvezdnih potoletov čez zemeljske polutnike, katerega morejo meriti do sekund natančno. Na podlagi teh opazovanj potem dajajo s pomočjo elektrike novice vsemu civiliziranemu svetu, koliko je ura.

Vesti iz Jugoslavije.

Uboj med brati. — Maribor, 31. oktobra. — Pri Sv. Jakobu v Slovenskih gorah se je zavrnila sinoč žalostna kmečka tragedija, v kateri je izkrvavel 26letni posestnik Janes Knuplež. Njegov oče je bil drugič poročen in je živel s svojo ženo v vednih prepirih, pretepih in pravih. Bil je nekaj časa ločen. Ko pa sta zakonec težke tisočake zapravljala, sta žvela sopet skupaj, toda še vedno brez harmonije. Ta žena je dala Knupležu samo enega sina, sedaj 20letnega Vincenca, ki je bil sveda mamin ljubljence. Starejši, 26letni Janes, sin prve žene, je bil v preprih svojega očeta vedno na očetovi strani. Oče je temu sinu prepustil tudi polovico posestva. Mlajši sin Vincenc je bil nekaj časa v svetu, zadnji čas pa tudi doma na posestvu.

V četrtek popoldne sta brata vozila drva. Zvečer so se vneli sopet družinski prepiri, tekem katerih je mlajši sin Vincenc pograbil ročico voza in s njo z vso silo dvakrat udaril svojega polbrata Janesa po glavi. Nesrečnež je bil kmalu nato mrtev. Vincenc pa se ni več brigal za usodo Janesa, ampak je takoj pobegnil proti Mariboru, kamor je dospel ponoči okoli 22. ves krvav in preplašen. Prvemu stražniku, ki ga je areal v mestu, je pričel razlagati svoje usode in spopad s bratom, ki ga je baje v prepiru radi nekega vola naenkrat zašel toli po glavi s samokresom, nakar ga je šele Vincenc s ročico potolkel na tla. Ne da bi se dalje brigal zanj, se je prišel v Maribor javiti sodišču. Stražnik ga je najprej odvedel na rešilni oddelak, kjer so fantu obvezali glavo in ga nato prenečili v policijskih zaporih. Danes dopoldne so ga izročili sodišču, kjer je sedaj v zaporih. Takoj po kosilu se je podala na lice mesta k Sv. Jakobu sodna komisija, sestojela iz preiskovalnega sodnika dr. Adamiča ter zdravnikov dr. Zorjana in dr. Jurečka, tako da Vincenc Knuplež danes še ni bil zaslišan.

Umrlj so v Ljubljani. — Lucija Pirc, vdova generalnega ravnatelja, 58 let. — Marija Zidar, narednikova hči, 2 dni. — Fran Kovačič, izvošček, 57 let. — Janes Žagar, dninar, 77 let. — Rozalija Potočnik, zasebnica, 84 let.

Zopet požar v kranjski okolici. — Dne 24. okt. je upepelil požar posestniku Hribarju na Zg. Beli pri Kranju stanovanjsko hišo. Škoda je precejšnja, dotim je bil zavarovan le za malenkostno vato. Požari v kranjski okolici so zelo pogosti, kar je dokaz, da prebivalstvo ni dosti previdno.

Zemeljska nereda. — Na progi rudniške uprave Predor-Lubija v Boani se je pripetila težka nesreča. Od tovrstne vlaka, ki je vozil rudo proti Predoru, so se odpele zadnji vagoni. Ker je praga strma, so vagoni drveli s silno hitrostjo nazaj ter na nekem ovinku strmoglavili v prepad. Na zadnjem vagonu je sedel rudar Meho Sevič, ki je našel smrt med zdrobljenimi vagoni.

Za rudniškega ravnatelja v Zagorju je imenovan inž. Loskot, dozdani višji inšpektor Trb. premog. družbe pri rudniku v Trbovljah.

Carinarna v Rakeku okradena. — V skladišče carinarne na Rakeku se je vtihotapil te dni ne Anton Kržnik ter odnesel mnogo svile in 33 ženskih sivilnih pivov. Orožniki so ga že aretirali, je na eskorti srečno odnesel pet Samostojna vas Rožna dolina.

Veliki župan ljubljanske oblasti je odredil, da se ustanovi krajevni občini Viš pri Ljubljani poleg dosedanjih dveh samostojnih vasi Viča in Gline še samostojna vas z imenom "Rožna dolina". Hiše v Rožni dolini se marajo na novo numerirati.

Staro — morilec. — V vasi Proči pri Novi Gradiški se je pred nekaj dnevi zločin, ki je zval tem večjo senzacijo, ker morilec 70 letni starček Tomo trovič, znan nevaren razgraj pretepač. Pred nekaj dnevi se spril s kmetom Stjepanom Purgaričem. Čim je padla prva žaloba, je potegnil izza pasu ost nabrušen handlar in ga zasadel Purgariču med rebra in v vrhu Purgariča je v nezavestnem stanju prepeljal v bolnico, kjer kmalu nato umrl, morilec pa izročili sodišču.

Čaruga ima smolo. — Ropar poglavar Jovo Čaruga, ki je uval zidnje čase v ječi razne ugonosti, je imel sopet enkrat smol. Sodnja je namreč prestrigla njegovo ljubavno korespondenco oboje sluškinje Režiko Rznano tatice. Tako bo Jovo sopro disciplinarno kaznovan. Najmu bodo vzeli zimnico in bom ral spati na "prični".

Poneverba. — V Celju je bil retiran čevljar Anton K. radi prestopka poneverbe, ker je od strave popravilo sprejete čevlje ponveril, denar pa zapil. Oddan je v zapore celjskega okrajnega sodišča.

Velika defraudacija. — V Zg. grebu so aretirali in izročili sodišču v Djakovu Ivana Nuspel ravnatelja tamkajšnje konsumne družbe, ki je obdolžen, da je pneveril zadrugi nad 3 milijone Din.

Uboj pi vasovanju. — V Strinju pri Kranju so fantje izkolikih vasi vasovali pri posestniku Struplju. Zalezovali so nek mlado dekle, ki je ima Strupljahilji. Strupljahin njegov sin sta hotel nadležne napoditi, pri tem pa se je razvil pretep, tekem katerega je dobil Strupljahin sin tako teke polbrodce z nožem, da je rana podlegel. Ubijalca so orožniki aretirali in izročili sodišču.

Škandal s tržaško bolnišniško blagajno.

Rimski "Mondo" prinaša senzacionalno poročilo o razmerjih pri tržaški bolnišniški blagajni, ki tero so pred časom zasedli fašisti ter vzeli vse funkcije v svoje roke. Zavedo je tekem let nabral velvsto denarja, katero je porabil za podporo bolnim članom. Ko fašisti dobili družstvo v svojo pravico, so prevzeli tudi blagajno. Nastavili so komisarja, ki je isesaval inštitucljo dobro leto dni razume se, proti visoki odškodnini.

Pred par tedni pa se je škandal s blagajno še bolj povečal. Razširilo se so vesti, da je uprava bolniške blagajne po znani fašistiški metodi nakazala in dala izplačati vdi vori umorjenega fašistovskega poslanca Casalinija iz Bma deset tisoč lir odškodnini Prefektura, ki bi morala v taki slučajih zlorabe prepovedati, postavko odobrila.

Zadnje čase je prišlo pri zavodu do nasprotstva med samimi fašisti. Upravni odbor bolniške blagajne, ki je bras predsednika, namreč odstopil. Direktorij si je izvolil novega predsednika v osebi bolniškega uslužbenca Zaccarja. Večina odbornikov pa se je tej nameri uprla. Nekateri so vzeli druge, ostali pa so se glasovali vzdržali. Končno je bil Zaccari izvoljen s petimi glasovi.

Mož je glasoval tudi sam, seveda zase. Radi tega je nastal med fašisti razpor. Nasprotniki so se želili med seboj pobijati in prišli do ostrega prerekanja, v katerem so nekateri grozili, da bodo krive naznanili strankinemu svetu, da jih izključi iz politične organizacije.

Stvar je končala s tem, da je sedem odbornikov, ki niso soglasni s ostalimi, odstopilo. Odborniki so ostali na svojem mestu, ki so se ostali na svojem mestu, ki so sedaj zagretili nov spor. Izšlo je, da namreč iz svoje srede nekoga mestnega svetovalec. Zato je posegel v konflikt župan mest Trst, Pitacco. Zaveda je dobila polagoma politično lice in iz njega se obeta razviti škandalna afera, katere ne bode fašisti prav pridobili na ugodu.

Fr. Geštrin:

Iz arhiva.

Povest.

(Dalje.)

Dasi sta koncipijent in davčnega nadzornika soproga brez nobene zadržke govorila o raznih vsakdanjostih, dasi se išlo s Kodranom in Olgo nista niti ozirala drug na drugega, izdajala so vendar njihovo razpoloženje, lice prežeto tihe sreče.

Četvorica je baš dobro došla do ostalih izletnikov, ki so sedeli po tleh in trhljih parobkih uživali po sodniku in njega pomočnikih pripravljeno jed. Čula je namreč zanimiv pouk okrajnega komisarja, kako se najpraktičneje love divje rase.

"Sam Strnad mi je pripovedoval, kako jih je lovil," kričal je komisar malone jezno, kakor bi mu kdo ugovarjal. "In prav tu jih je lovil," zatrjal je kakor na ribnik.

"Kako pa, kakot?" vpraševala ga je nestrpna družba.

"Jako primitivno, gospoda moja, jako primitivno in vendar tako uspešno, kakor bi se nihče ne nadejal. Poslušajte torej! Vi vsi veste, kateri pa ne veste, tištim povem jaz, da se divje rase kaj rade zbirajo na tem-le ribniku. To je vedel tudi Strnad. Dolgo časa je premišljal, kako bi si najceneje priskrbel rajše pečenke na mizo, naposled je izumislil pravo. Šel je na njiivo, odtrgal ondu veliko bučo, iztrebil jo, izdolbel usta in oči ter jo vrgel v ta-le ribnik. Buča je plavala po

vodi, a rase niso plavale več. Bala se se buče in se niso spuščale na ribnik. To pa je bilo le nekaj dni. Končno so se privadile buče in plavale so zopet po ribniku, kakor prej, ko je ni bilo. Zda se je zdel Strnadu čas ugoden. Nekega dne, ko se je zibala in potapljala mnogoglasna jata rac tu le po vodi, priplazil se je slekši se v goščavi, ne da bi ga bile ptice videle, do ribnika in pod vodo do buče, katero si je počasi nateknil na glavo. Mirno se je potem buča bližala racam neskrbno zibajočim se po vodni gladini. Ko se je približal raci po istežaj daleč, zgrabil jo je za nogi ter jo potegnil pod vodo, kjer ji je zavlil vrat. — Dvanajst jih je naložil na ta način, brez puške, gospoda, brez puške!"

"Z bučo," povzel je koncipijent in pomembno pokimal sodniku.

"Z bučo," povzel je komisar, "z bučo, pa dvanajst v pol ure!"

Družba se je le na tihem smejala, ker na tako vesel dan ni hotela žaliti neradovoljno zabavnega pripovedovalca.

"Ali kadrilja, gospoda, kadrilja, kaj bode s kadriljo," jel je klicati Jože Lisjak, ki se je prav za današnji izlet naučil jako zamotan finale.

"Prej bodemo peli," ugovarjal je svojemu tovarišu Jaka Suša, ki je težko čakal, da "očara" poslušalce z milobo in zvočnostjo svojega tenorja.

Ne vemo, kako bi se poravnali nasprotni mnjenji obeh pisarjev, da ni posegla gospa Pavlina vmes.

"Bolje je, da plešemo," dejala je, "petje prihranite za popolu-

dne, ko dojdejo tudi še ostali izletničarji."

Suša je bil takoj zadovoljen, kajti če je imel več poslušalcev, rajši je pel.

In pisali so kadriljo. Čitalniški sluga je tlačil škripajočo harmoniko, po mehki travi pa so se vrteli radostni plesalci.

Kodran je plesal z Olgo, a samo medla sta ples. Aranžer se je jezil in dvakrat je že strogo opomnil Kodrana, naj pazi. Lisjak pač ni vedel, kako važne pogovore imata zaljubljenca.

Olga je namreč pripovedovala Kodranu dogodek s Štipkom Zgago in vzroke, ki so jo napotili do takega koraka.

Seveda mu je vso stvar slikala smešno in v najlepši luči, nikakor ne sebično, kakeršna je res bila.

Dasi se je Lovro smehljaj, čutil je vendar v svoji notranjosti, da ga je pripovedovanje njega ljubimke neprijetno dirnilo. Nje besede so se mu zdele ledena sapa, brijoča čez mlado cvetje njega ljubezni.

Vendar razmišljati o vsem zdaj ni utegnil, osobito ne, ker ga je Lisjak zopet opomnil, naj vsaj pri finalu pazi, češ, da je jako težaven.

In plesal je finale in molčal.

Olga je jela uvidevati, da mu je prezgodaj razodela dogodek z Zgago. A tolažila se je, da se bode dalo še vse popraviti.

"Malo solz in malo jezne šobice, pa bode zopet krotak kakor jagnje," mislila si je.

Po kadrilji je šla večina družbe na hrib k razpali cerkvi.

Komisar in oba pisarja pa so legli pod bukev in jeli mehati kvarte.

Kodran je hotel biti sam, da bi premislil o tem, kar mu je pripovedovala Olga, zato je izjavil družbi, da ne gre z njo, ker je prišel baš pred kadriljo raz hrib.

Ko je Olga to čula — tudi ona ni hotela iti z ostalo družbo.

Kodrana je to razdražilo, kajti vedel je, da je deklica samo zaradi njega tako ravnala, in hotel jo je jeziti.

Od svojih dijaških let že ni imel Lovro kvart v roki, in ako bi mu bil kdo pozneje prerokoval, da bode še kdaj v svojem življenju kvartal, rotli bi se pri vseh bogovih, da bi bilo to nemogoče. Danes pa je prisedel k zbrani trojici in začel metati kvarte.

Olga ga je videč, da se je ogiblje, pogledala strupeno in odšla na breg ribnika. Mehanično je metala ribam drobtine, v prsih pa so ji plale strasti.

"In vendar bode moj, mora biti!" ponavljala si je tiho.

Izletniki se še niso vrnili s hriba, ko se je na cesti od Kota prikazal koleselj. Kmalu se je približal toliko, da so se dali razločiti prihajalci.

Bili so mati županja, Jelica in nje brat.

"Ravno zdaj," zamrmral je jezo komisar, vrgel izvrstno kvarte, s katerimi je hotel igrati "solo", na stran in z najslabšim obrazom priklonil se materi županji in nje hčerki.

"Skoro ne bi bili prišli, ali Jelica je le silila in silila. Zbali smo se dečja," rekla je mati županja.

Res so se od juga jeli dvigati temni in deževni oblaki ter prezati nebo. Listje po gozdu čudno šumelo, kakor šumi le pred nevihto. Po ribniku so se vili kolarci.

Kmalu potem, ko so se vrnili izletniki s hriba, bilo je že vse nebo zagnjeno s temnozivimi oblaki in preostajalo ni drugega, nego posesti na vozove in vrniti se v Lesnice.

Jaka Suša je sicer zagotavljal, da se bode še vse "prevleklo", ko ga pa družba ni hotela poslušati, sedel je na voz in tiho zaklel. In kaj bi ne? Saj mu je splavala "Domovina" po vodi!

Tudi okrajni komisar ni bil zadovoljen z izletom. Sinoči je še v postelji računal, koliko si dobe prisluškari pri taroku — in dobil je le nekaj desetice.

Olga je sedla jezna na Jeličino mesto v koleselj.

Mislila je, da bode s tem dražila Kodrana, ali varala se je. Ljuto. Lovro je bil vesel, da se ga je ogibala. Sedel je na zadnji klopi lojternika in gledal spredaj sedečo Jelico, ki se je živo razgovarjala s sosedom si — Pavlom.

Snela je klobuk z glave in sapa je vila hje lase. Kodranu pa je nehoti prišla na misel židovska poslovice, da tiči za vsakim ženskim kodrom tisoč vragov. Danes je pač sovražil vse ženske...

Niso še dospeli do Kota, ko se je začelo otlo grmenje, in jelo se padati debele kaplje.

Vozniki so poglgnali konje.

V Kotu je Kodran stopil s voza ter se poslovil.

Pavel in vsa družba so ga sicer silili, naj gre v Lesnice, kjer bodo nadaljevali ponosno zabavo, toda on se je izgovarjal, da ga hoče glava boleti.

Prišedi v svojo sobo je odprl okno na istežaj in gledal za vozovi. Ko so mu ti izginili iz oči, umeknil se je od okna in stopil nekolikokrat po sobi semtertja.

"Neizrečno sem bil bedast," siknil je med zobmi in segel po smodko v žep.

Prižgal jo je, legel na zofo in puhajoč sinjevaste kolarbarje v zrak mislil o današnjem izletu.

(Dalje prihodnj.)

Konkurenca.

V neki berlinski ulici sta dva trgovca, ki trgujeta z istim blagom. Med njima vlada zato huda konkurenca in vsak akula, kako bi drugega premagal v hvalisanju svojega blaga. Začetkom tedna je nabil trgovca A. lepak na svojo trgovino: "Tu je najcenejša trgovina Berlina!" — Naslednji dan je nabil trgovca B. na svojo trgovino napis: "Tu je najcenejša trgovina Nemčije!" — Naslednji dan je odgovoril trgovca A. z napisom: "Tu je najcenejša trgovina Evrope!" Ampak trgovca B. je drugi dan stopnjeval hvalo svoje trgovine in ljudje so ušli napis: "Tu je najcenejša trgovina sveta!" — Zmaga B. — a je bila s tem skoraj gotova. Toda temu ni bilo tako, kajti A. je drugi dan nabil napis: "Tu je najcenejša trgovina v tej ulici!" in B. je utihnil.

Verne duše.

Tam zunaj, sredi utrjenega polja leži z obzidjem ograjen prostor, ki mu pravimo pokopališče. Tik ob obzidju hiti cesta v mirno posavsko vas, kjer stanujem jaz. Spomni se me te dni: pokopališče — simbol smrti, cesta — simbol poželjenja, vas in dom — simbol cilja tega airomašnega tavanja po zemlji.

Vsak večer hodim tam mimo tega ograjenega prostora, mimo boke njive, mimo one posvečene zemlje, kjer trohne mrtvi ljudje. In vsak večer jim v srcu zašelim lahko noč in mir, slačak počitek. Prevzamem me občutek, da prihaja preko obzidja tisoč šepetajočih zahval. Hvala ti, brat v smrti!

Verne duše.

Bolestno so eviliła vrata, v katera se je zaganjal veter, v zarjavelih tečajih. Nenaodoma so se odprla na stečaj in nasproti mi je zamigljalo milijon ljudi. — Tja v polje je bila zavaljena noč, temna in polna strahov, a nad njo so viseli črni oblaki, kakor prečepe pošasti, ki napovedujejo maščevanje.

Nekje v daljavi se je mešalo tujenje vetra z bolestnim, dolgočasnim zavijanjem pasov.

Zapel sem si povrtnik, dvignil ovratnik do ušes in stopil med grobove, med katerimi so se plazile sence.

Polglasna molitev, pritažen jok in krčeviti vzdih: so motili svet mir in se izgubljali med sivimi konurami pogrebnihi spomenikov, na katerih je trepetala medla svetloba prižganihi luči.

Velika tuga je napolnila moje dušo. Tako mi je bilo, da bi se na glas razjokal. Istegnil sem roke proti zemlji, da bi segel, zagrabil v grobove, izkopal ona napol razpadla trupla, ter jih poklical nazaj v življenje. V grobove pa bi pokopal tugo in vse to otočno razpoloženje, i sul na grob kamenja in se z objutenimi veseli zmage nad smrtjo. — Toda, v grob se je pogreznil le čustvo, ki me je prevzelo, ko sem stopil med grobove. In na mesto prekipelega čustva je planilo v dušo sto misli, s katerimi sem se umaknil k skupini grobov, kjer ni belega nobena lučka, kjer ni bilo vencev, cvetja...

Postal sem, se zamislil in stal dolgo.

V skrajnem, najbolj zapuščenem kotu pokopališča je stala košena žena, naslonjena na koso. Niti to noč vernih duš ni mirovala boljša dekla; izbirala je novo črtev in vsa blede razmišljala, kam bi zamahnila. Na tistih zapuščenih grobovih sem se domislil: bratje v smrti! In moja duša se je pogovarjala z brati in moja misel je pobožala sleherni grob na pokopališču: Bratje! Koliko vas je v teh grobovih, ki vas je zazibal smrti sen v trenutku, ko ste preklinjali življenje? Morda vai. Koliko vas je, ki ste bili sužnji in ste hrepneli po svobodi? Morda vai. Koliko vas je, ki ste iskali bratstva ljubermi? Morda vai. Koliko vas je, ki niste nikdar v življenju trpeli in ki niste nikdar občutili trpeke mržnje, bede, pomankanja, zaničevanja, in ponižanja? Nobenega ni.

Verne duše! Kam je potovalo vaše hrepenenje, da se je slednjemu zgrudilo v grob? Potovalo je na goro, odkoder ste bili namenjeni v objubljeni deželo, a je bila pot prestrma in vaša objubljena dežela je bila carstvo smrti. Tja ste se napotili že ob rojstvu in ste romali, kakor na božjo pot. Vsi ste imeli isto pot, a za vami in pred vami je šla zavist, sovraštvo, strast, ljubosumnost, egoizem. O, romarji! Koliko vas je oslabele na dolgi poti in koliko vas je bilo, ki ste omaganim pomagali na poti, jih pokrepčali in vzpodbudili, kakor vrh gore, od koder se vidi v objubljeni deželo? Malo vas je bilo, o bratje, kajti vsakdo izmed vas je skušal iztrgati bratu popotno palico, iz katere si je hotel napraviti zlato kraljevo žezlo. Vsa, kdo je imel občutek, da je on, romar, poklicani kralj objubljene dežele. In tako ste omagali vsi, eden za drugim ste omahovali v grob, kjer vas je čakalo največje razočaranje in apoznanje — čakalo vas je bratstvo.

In še naprej sem se pogovarjal z vernimi dušami.

Verne duše! Kdo izmed vas je legel v grob brez vere in upanja? Ali ni bila vaša vera zelo različna? Verovali ste v bogatstvo, v oblast, v razkošje, v kupitjo, v vojno slavo, v učenost, v spletko, v umetnost, v politiko, v laž, v krepost, v izkoriščanje. Verovali ste v delo svojih rok, v poštenje, v pravico in človekoljubnost, v e-

nakost. Vsi ste bili razočarani, se vam je zarežala v obraz bela žena, naslonjena na kajti izgnali ste izmed sebe bezen, ki vas je zgrudila. Ljubecen je prišla za vami v kjer je pobratila bogatim, umrl na mehkih blazinah s tarcem, ki se je zgrudil srečno. Ljubecen v grobu je spnila in poravnala vsa sovražna nasprotja, izenačila je krajnabednejšim airomakom, trohnečim lobanjami ni razločje razlike. Ali ni smrt na prosnejša ironija, kateri ne ustreči nikdo? In to ironijo večujejo težki kameniti spoki, zavaljeni na grobove in njih mogoteev. Le malo pod spomeniki pa počiva nad zemljo brati najidealnejša čuVi vsi, ki potujete v teh na pokopališču, poiščite medbovi ljubecen, sprejmite jo v in prižgite pred njo vedne Počestite jo in oznanjajte živimi brati; kajti grobokopalec v življenju sami se smrtini svatje težko obolevovine.

Verne duše mrtvih opomni verne duše živih.

S pokopališča sem polakrenil na cesto, ki hiti tik o zidju in ki je simbol živlvedno se ponavljajočega...

ZENITVENA PONUDBA.

Mladenčič, star 38 let, želi znatiti a Slovence in starost 25 do 35 let, najsiho dekle ali va z enim otrokom. Jaz sem vee v premogorovu imam prihrankov in one, ki resno jo na ženitev, naj pišejo, ter ložijo naj svoje slike, kater vrnojo na njih željo. Tajnost čena. Pisma je nasloviti na slov: Premogar ženin, 2857 Lawndale Ave., Chicago, Ill. (A)

DA SKUHAŠ DOBRO VO. PIŠI PO NAŠE PRODUKTE.

Imamo v zalogi slad, hmelj, da in vse druge potrebštine. Poš in se prepričajte, da je doma prikuhaš vedno le najboljši in najsi.

Grocerijam, sladničarjem in v dajalne teleznine damo primerno pust pri večjih naročilih. Pli informacije na:

FRANK OGLAR.

8401 Superior Avenue, Cleveland

KNJIGE

KNJIŽEVNE MATICE

S. M. F. J.

Književna matica Sloveake narodne podporne je note je izdala in ima v logi sledeče knjige:

Pater Malaventura. Spis Zvonko A. Novak. Izvir povest iz življenja ameriški frančiškanov. Z izvirni slikami, katere je izdel Stanko Želo. Fina trda vezba. Cena s poštnino vred \$1.50.

Slovensko-angleška slovnica. Dodatek raznih korisnih informacij. Fina trd vezba. Cena \$2.00 s poštnino vred.

Jimmie Higgins. Spis Upton Sinclair, posloven Ivan Molek. Povest iz življenja ameriškega proletarjata za časa velike vojne. Trda vezba. Cena \$1.10 s poštnino vred.

Zajedalc. Spisal Ivan Mlek. Povest iz doslej skrivne ga kosa življenja slovenski delavcev v Ameriki. Trd vezba. Cena \$1.75 s poštnino vred.

Zakon biogenetije. Spis Howard J. Moore, posloven J. M. Zelo podučna knjiga, ki tolmači mnoge naravne zakone in pokazuje, kako se splošni razvoj povali pri posamezniku fizično i duševno. S slikami. Trd vezba. Cena \$1.50 s poštnino vred.

Zadnji dve knjigi, naročni skupaj, dobite za tri dolarje.

Naročbe, s katerimi je prslati denar, sprejema

KNJIŽEVNA MATICA.

2807-30 So. Lawndale Ave. Chicago, Ill.

Dr. Pavel Grošelj:

Astronomski pomenki.

Uvod.

Cedi kraj mene in odkleni sree tej lepi jesenski noči! In odpi ga na stečaj čudovitemu nebu nad sabo, vsemu razjarjenemu v svetlobi! Glej, to je ura zvezd, ko trka veselstvo na tvojo dušo.

Kako tiho, tiho predejo z višin srebrne nitke lunine luči. Nemo padaje v morje pred nama; in morská gladina vzigrava v drobnih neslihih valovih in ogleduje si šarke in jih meče in lomi in vlija jih sto in stokrat na novo, predno jih prodra mračni morskí gladini.

Za nama molčijo temni stožci vulkanskih žrel na Samoanških otokih.

Visoko na nebu visi kot ogromen dragulj ozvezdje Orjion. Kmalu se povzpne nad naše teme in skoro, skoro bo jelo medleti v jutranji zori.

Po kolibah in hišicah na otoku se prične nenaodoma prižigati lučice; že se gibljejo po obrežju, in dalje se čuje zamolklo govorjenje. Vedno močnejše in bliže prihaja. Zakaj se zbirajo ob nenaodavno zgodnji uri Samoanci ob obrežju, vsi, moške, žene in otroci s mrežami, košarami, skledami in koriti?

"Ti, čuješ, kam pa danes tako zgodaj?"

"Veš, danes ga čakamo, danes mora priti. Ne bode še "kosei" na nebu gledali na mojo glavo, pa bo tu," mi odgovori star zarjavel otočanec.

"Kdo pride davi?"

"I no Palolo."

"Kdo je to?"

"Kaj ga ne poznaš okusnega črvička, ki je tako ustvarjen, da tekne dobro surov, kuhan in tudi pečen!"

"In kje bo prišel?"

"Po morju. Pogledaj na nebu luno, ki je velika kot pol hleba! Kot srebrn kanoe je sinoči ob vzhodu plavala na morju. To mu je znamenje, da mora priti. Več kot sedemkrat desetkrat sem ga že čakal vsako leto ta dan in nikdar se še ni zamudil."

V tem spuste Samoanci v vodo vitke čolne in odrinejo na odprto morje. Veselo kričanje in pluskanje vode doni v tropično jutro, ki razgrne pred nama nepopisno čudovit prizor.

Vse morje tja do horizonta je v polmraku oživilo, da, postalo je pravečo meso in kri. To mtgoli in gomazi, se gnete in zvija, kobaca in se preriva po morskí gladini in marsikatero veslo obstane v morju, kot da bi ga zapičil v mehko zemljo. In po čolnih se giblje na stotine rok in sega v morje in zajema in dviga in grmadi v čolne — na milijone in milijone drobnih zvijačojih se črvičkov; da tudi v usta ne pozabi zmotati klopčiček teh "živih makaronijev".

Z gorečimi rokami sega jutranja zarja proti nebu in ugaša zvezdo za zvezdo.

Z bogatim plenom otočarjeni se vračajo čolni z morja. Njegova gladina se čisti predudnih plavčev — in veliki praznik Samoancev je končan! Samoanec črv ni simbol vsega odvratnega in — zaničljivega. Najvišji bog Tangaroa, tako pripovedujejo, je poslal na zemljo sloko in ta je ustvarila človeka s tem, da je izgrebla s kljunom iz prsti črvice. Čudna prastara razvojna misel, ki jo je eden najmodernejših, Nietzsche, izrazil v aforizmu: "Človek je vrv, raspeta med črvom in nadčlovekom".

Zoolog Friedländer nam je rečil čudovito uganko Palola.

V špranjah in ozkih hodnikih koralnih stavb, ki jih vidimo kot bele pasove spremljati naš otok, živi črviček Eunice viridis samotno življenje.

Leto in dan žli v svoji ozki ječi, sament sam, brez tovarišev in družice; in moral bi že zdavna izumreti brez potomstva.

Toda enkrat na leto se mu vendar zahode po prostosti. Meseca oktobra, natančno preračunjeno na ohi dan, ko stopi luna v fazo zadnjega krajca,

se odloči na nevarno pot. Toda, kdo naj ščiti neoboroženega, mehkega črvička pred požrešnimi, ki tako polnoštevilni plavajo v morju? On si "premisli"; tej veliki nevarnosti ne zaupa cele osebe, temveč samo košček. Samolastno se pretrga na dva dela in po končani operaciji ostane polovica trupa z glavo doma na varnem, zadnji del, prenapolnjen s spolnimi produkti, pa splava v mirijadah kot Palolo na morskó gladino, da zagotovi obstanek in razploditev svoji vrsti.

Kdo bi bil prisodil gnusnim, umazanim črvičem tako zanimive življenjske odnošaje?

Težavne probleme zastavljajo ti zaničevanci prirodopisni vedli! S katero čudotvorno, nepoznano silo je povabila luna Palola na ženitvanski ples ob jutranjem svitu?

Selene, sestra boga Solnce in boginje Zarje, tvoj šarek pada na zemljo kot seme, ki iz njega vzcvete poezija. In vzcvetel je iz plemenite grške duše šopek mišnih pravilje in bajk in zapel ti je nekdo tako lepo, da ga je slišal in pomnil ves narod svoj "Luna sije", in ta ubogi črviček se to je spomnil po svoje. Kako in zakaj — — — ?

I. Zvesta spremljevalka naše zemlje.

Od nekdanj že je vzbujala luna, ta zvesta spremljevalka naše zemlje, človeško fantazijo. Z miti in pripovedkami so jo obdali vsi narodi, in srečamo jo v verskih kultih vseh starejših plemen. Poeziji je bila in ostane luna zvesta prijateljica, toda tudi človeška misel ima zahvaliti luni močno pobudo. Ali ni obračala ravno ona vedno in vedno našega pogleda na zvezdno nebo ali ni kot svetla uganka vsako noč spraševala človeštvo: "Kdo sem in odkod?"

In tako sega zgodovina vede o luni tja do onih prvih početkov človeške kulture, iz katerih smo sploh ohranili pisane vire. Že leta 2128 pr. K., sta bila obsojena na Kitajskem astronomi Hi in Ho na smrt, ker sta zamudila napovedati solčni mrk 12. oktobra istega leta.

Zgodaj že je dozorela misel, da je mesec pravcati brat naše rodne zemlje. Veliki roj nebesnih utrinkov, ki so l. 465 pr. Kr. pri Angospotami padli na zemljo, je privedel filozofa Anaksagora do zaključka, da so luna, a tudi solnce in vsa ostala nebesna telesa zgrajena iz iste snovi kot naša zemlja. Da, celo ljudje bivajo po njegovem mnenju na lunini plošči, gibljejo se po nji živili in raste rastline.

Ljudje na luni! Daleč, daleč v brezbrčnem vesoljstvu, na samotnem otoku v morju svetovnega etra bivajo razumna bitja, ki žive in mrje, mislijo, se radujejo in trpe kot mi; bitja za vedno nedosežna našemu spoznanju! Ta misel je morala izzvati celo revolucijo v glavah tedanjih mislecev. Z neko tajno grozo, a tudi s podvojenim hrepenenjem so pričeli opazovati daljno bivališče nepoznanih bratov. In kamor ni mogla prodreti misel, kjer so odpovedali vai pripomočki tedanje primitive znanosti, tja si je smelo upala na pot fantazija.

Od Lucijana do Julesa Vernea je neprestano potovala človeška domišljija na luno in tudi jaz ti ne prizanem s "Izprehodom na luno".

Lucijanov potnik jadra preko Herkulovih stebrov v odprto morje, tam ga zasači močan vrtnec, odnese ga v zrak in srečno izpusti na luno. Angleški škof Goodwin pa je bil v svojem spisu "Človek na luni" (1638) mnogo iznajdljivejši. Dominik Gonzalez, njegov junak, si je znal spretno izvežbati goši, ki ga ponese v dvanajstih dneh do svetle lune.

Pri Voltairu pa drzni potnik Mikromegas kratkoma lozaje komet in na njem veselo jedari po vesoljstvu. V tej smelosti je Voltaire celo prekosil svojega rojaka Vernea, ki nam opisuje, kako so na zemlji zgradili ogromen top, kako so si v projektilu štirje pašalirji opremili prijetno sobico in se v nji dali izstreliti na mesec. Projektil je šine proti nebu, zavije okrog lune in pade nazaj v zemeljsko morje.

(Dalje prihodnj.)